

SF. PROOROC

ISAIA

VESTITORUL CĂII DOMNULUI

DUȘAN TRUȚ

Teologie Pastorală anul IV

„Glasul Prorocului Isaia acum s-a împlinit astăzi, întru nașterea lui Ioan celui mai mare dintre proroci, că a zis: Iată voi trimite pe îngerul meu înaintea feței Tale, carele va găti calea Ta.” (extras din cântările Litiei Nașterii Cinstului Slăvitului Proroc Înainte-mergător și Botezător Ioan din Mineiul pe iunie)

Introducere

Profetul Isaia este considerat de către toți exegeții creștini ca fiind unul dintre cei patru profeți mari, iar de mulți dintre aceștia drept cel mai important dintre ei. Importanța aceasta îi este conferită nu numai din cauza mărimii scrierii sale, ea fiind cartea cu cele mai multe capitole în întreaga Sfântă Scriptură (66), ci mai degrabă datorită abundenței de profeții mesianice și a profunzimii ei teologico-morale. De asemenea, cartea Isaia are și o plajă largă de idei foarte importante, atât de sorginte religioasă cât și politică sau socială, profețiile ei extinzându-se pe întreg acest „areal”. Motiv pentru care a fost printre cele mai cercetate cărți ale Sfintei Scripturii din cele mai vechi timpuri până în prezent, ea manifestând un profund interes atât pentru rabinii evrei cât și pentru Sinții Părinți și teologii moderni. De ce atât de mult interes pentru această carte? Eu cred că datorită faptului că ea cu adevărat conține cuvântul lui Dumnezeu rostit de Isaia în multe rânduri societății iudaice a secolului al VIII-lea î.Hr., cuvinte care nu numai că sunt valabile și azi ci care cu trecerea timpului dobândesc un tot mai vast și mai profund înțeles. De asemenea, dacă privim doar din punct de vedere teologic importanța cărții, aceasta reiese din numărul de citări, parafraze sau aluzii pe care autorii Noului Testament le fac pe seama ei. Importante societăți biblice afirmă că numărul se ridică la aprox. patru sute, majoritatea fiind legate de teme de maximă importanță precum: îndeplinirea promisiunii eshatologice de mântuire a lumii, Iisus-Mesia al omenirii, universalitatea mântuirii, dreptatea divină sau biruința finală a lui Dumnezeu.²⁸

Pentru a putea să înțelegem cât mai bine scrierile acestui ilustru profet trebuie să ne aplecăm și asupra poveștii vieții sale. Astfel de informații aflăm

---

²⁸ Brevard S. Childs, *The Stuggle to understand Isaiah as Christian Scripture*, Wm. B. Erdmans Publishing Co., 2004, p. 5.

chiar din conținutul cărții prorocului. De aici reiese că el este fiul lui Amos, un aristocrat iudeu, fiind chiar văr cu regele Ozia, conform spuselor lui Iosif Flavius. După conținutul cuvântărilor sale reiese că și-a exercitat misiunea în Regatul Iuda timp de patruzeci de ani, în timpul domniilor regilor Ozia, Iotam, Ahaz și Iezechia, adică în intervalul dintre cca. 760 î.Hr. și cca. 710 î.Hr.. Activitatea sa profetică și-a exercitat-o într-o perioadă de prosperitate economică a statului care s-a confundat și cu o perioadă de decădere morală a societății. Motiv pentru care o mare parte a scrierii sale stă sub semnul amenințării și a muștrării. Important de precizat e și faptul că Isaia a fost căsătorit și a avut doi copii a căror nume au avut un înțeles profetic: Șear-Iașub (un rest se va întoarce - Is. 7,3; 10,21) și Maher-Șalal-Has-Baz (fuge prada, grăbește jaful - Is. 8,1-3). Prin aceste nume profetul prevestește iminenta invazie asiriană. Dacă luăm în calcul o veche tradiție iudaică, de care se uzează și în Epistola către Evrei (11, 37), Isaia ar fi murit ca martir fiind tăiat cu fierăstrăul din ordinul regelui idolatru Manase.²⁹

Analiză

Tema pe care eu mi-am propus să o tratez are în centrul său profeția despre Înaintemergătorul Domnului, care se regăsește în capitolul patruzeci al cărții profetului Isaia. Dacă vorbim însă de capitolul al patruzecilea și de altfel de toate capitolele ce îi urmează, neapărat ne vom confrunta cu problema unității acestei cărți, care este foarte mult pusă la îndoială, de către exegeți. Unii dintre aceștia consideră că există mai mulți autori ai cărții, doi sau chiar trei, Deuteroisaia și Tritoisia. Ipoteza multor bibliști e că lui Isaia fiul lui Amos îi aparține defapt doar conținutul primelor treizeci și nouă de capitole, restul atribuindu-i-se lui Deuteroisaia, profet ce a activat o sutăcincizeci de ani mai târziu, adică în perioada de final a exilului babilonic. Primul care vorbește despre aceasta este Moise Ben Samuel Ibn Gekatilla, un rabin evreu din secolul al XII-lea.³⁰

Despre viața acestui Deuteroisaia nu avem informații concrete, ci doar presupuneri. Unii exegeți consideră că el s-ar fi născut în Babilonia, că a trăit și că ar fi și murit acolo. Alții însă cred că el s-a și întors din exil după edictul lui Cyrus din anul 538, moment în care a început să compună imnele dedicate lui Ebed Iahve, cuprinse între capitolele 56-66, pe care o seamă de cercetători le atribuie unui Tritoisia. Cu toate acestea, majoritatea bibliștilor au căzut de acord că fragmentul cuprins între cap. 40-66 aparține unui alt autor decât Isaia fiul lui Amos, din mai multe privințe. Una dintre ele ar fi faptul că în capitolul 45,1-3 apare numele lui Cyrus: „Așa zice Domnul către unsul meu

---

²⁹ Pr. Prof. Univ. Dr. Ioan Chirilă (coord.) ș.a., *Introducere în Vechiul Testament*, Ed. Basilica, București, 2018, p. 531.

³⁰ Preot Alexandru Moldvan, *Profeții Biblici*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2018, p. 130.

Cirus, a cărui mână dreaptă eu am ținut-o, pentru ca neamurile în fața lui să asculte; puterea regilor o voi rupe, porți voi deschide înaintea-i și cetățile nu-i vor fi închise...”³¹, de aici rezultând că autorul ar fi fost contemporan cu acesta. O alta, ar fi schimbarea destinatarilor, din evreii ce trăiau în Ierusalim în evreii exilați în Babilonia (Is. 43,14; 48,20) deoarece, Ierusalimul e distrus și așteaptă să fie reconstruit (Is. 44, 26-28; 49, 14-23). Astfel, profețiile anterioare s-au împlinit întocmai, Israelul așteptând un viitor prielnic. De asemenea, între cap. 56-66 evreii sunt întorși în patrie și se confruntă cu probleme diferite celor din secțiunile 1-39. Și stilul literar e un motiv pentru care se susține multipla paternitate a cărții lui Isaia. În prima parte, cuprinsă între cap. 1-39 domină amenințarea aghiografului, pe când în partea a doua (cap. 40-56) consolarea iar, în ultima parte (56-66) se pune accentul pe idei mărețe precum cea a iudaismului ca religie universală.³² Cu toate că unii comentatori ai Bibliei au considerat că această paternitate întreită denaturează caracterul profetic al cărții, nu este așa, pentru că, fiecare dintre cei doi sau trei autori au prezis despre evenimentele imediat următoare care de altfel au avut importanța primă pentru poporul căruia i se vorbea. Mai pe scurt „nu se săreau etapele”. Cum ar fi fost de pildă ca un profet precum Amos, care și-a exercitat misiunea într-o perioadă de înflorire a Regatului de Nord să le vorbească conașionalilor săi nu despre pedeapsa iminentă ce îi aștepta pentru păcatele lor ci despre întoarcerea din robia în care ei încă nu intraseră, oamenii nu ar fi înțeles nimic și mesajul nu ar fi avut nici un fel de putere.³³ Ci, mai degrabă ar trebui, să privim strict dacă faptele prezise de Isaia s-au pretrecut sau nu, iar răspunsul este cât se poate de clar, după cuvântul memorabil pe care istoricul flavian le-a rostit: „...pentru ca urmașii să le judece după adevărul lor.”³⁴

Secțiunea dintre capitolele 40-66, care este inaugurată de capitolul pe care eu mi-am propus să-l tratez în sens dublu, cultural-istoric și patristic, abundă în metafore spectaculoase prin ingenuozitatea asocierilor (ex: Dumnezeu ca o mamă ce nu își poate uita pruncul), o ingenuozitate care însă poate „fura” ochii exegeților îndreptându-i de cele mai multe ori spre un înțeles „ingurgitabil” intelectului și mai puțin spre o înțelegere profundă, mistică asemenea celei experimentate de către Sf. Părinți, care au înțeles că Dumnezeu nu poate fi redus la o metaforă.³⁵ Cu toate acestea, interpretarea metaforică a

---

³¹ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, trad. realizată de Î.P.S. Bartolomeu Anania, Mitropolitul Ardealului, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001, p. 940.

³² Preot Alexandru Moldvan, *Profeții Biblici*, p. 133.

³³ *Ibid.* p. 134.

³⁴ Josephus Flavius, *Antichități iudaice I*, Ed. Hasefer, București, 2000, p. 560.

³⁵ Mark. W. Elliot, *Ancient Christian Commentary on Scripture, Old Testament XI*, IVP Academic, Illinois, 2007, p. 39.

scrierilor deuterocanonice este esențială pentru înțelegerea mesajului textual, care gravitează în jurul ideii exodului, mai precis a unui al doilea exod.³⁶

Importanța capitoului al patruzecilea din Isaia nu se rezumă doar la faptul că este primul scris de către Deuterocanonice ci mai degrabă ea constă în abundența de profeții din cuprinsul său. Generic vorbind acest capitol este cunoscut datorită profeției despre Înaintemergătorul ce va pregăti Calea Domnului. John Sawyer consideră că, se poate face o împărțire în două a capitolului din punct de vedere tematic. Partea întâi, constituită de primele unsprezece versete pune accent pe mângâierea (tanhumim) lui Dumnezeu față de poporul Său Israel (în viziunea neotestamentară, acest popor va fi întru chipat de membrii Bisericii). Trei dintre Evanghelii (Mc. 1,3; Lc. 3,4-6; In 1,23) au în incipit citații din acest fragment. Partea a doua (12-31) îl are în centrul său pe Dumnezeu drept Creator al Cerului și al Pământului, un Creator atotputernic în fața Căruia nici cei mai mari și mai puternici regi ai pământului nu pot sta (40, 23-24).³⁷

Interpretare

Capitolul al patruzecilea începe cu o alertă, observată prin dubla adresare: „Aliniați-vă, aliniați-vă, poporul Meu!”(v1), care arată iminența îndeplinirii profeției ce urmează a fi prezentată.³⁸ Continuând prin adresarea către preoți, liderii și îndrumătorii religioși ai poporului, vedem importanța trezirii întregului Israel, începând cu însăși instituția sacerdotului (care în trecut nu a fost capabilă să mențină monoteismul în popor), pentru primirea Împăratului tuturor (v2). Pentru adevărarea acestei veniri este trimis un vestitor. În sens istoric, supușii dintr-o regiune orientală erau obligați să pregătească drumul care urmează să fie străbătut de monarh, de aceea, pentru ca poporul să se organizeze în vederea netezirii drumului, un trimis al regelui milita pentru aceasta în tot ținutul.³⁹ Printre primii învățați care îl recunosc aici pe Sfântul Ioan Botezătorul, după modelul evangheliștilor, este Sf. Iustin Martirul și Filosoful în lucrarea sa „Dialog cu iudeul Trifon”⁴⁰. Pe această linie vor interpreta textul și alți Sfinți Părinți precum Sf. Maxim Mărturisitor care însă lărgeste înțelesul acestui vestitor, poziționând pe orice sfânt în această postură,

---

³⁶ Oystein Lund, *Way Metaphors and Way Topics in Isaiah 40-55*, Mohr Siebeck Tübingen, Germany, 2007.

³⁷ John F.A. Sawyer, *Isaiah Through the Centuries*, John Wiley & Sons Ltd, Chichester, 2018, p. 213

³⁸ BBVA, p. 931.

³⁹ Pr.Prof.Dr. Nicolae Neaga, *Hristos în Vechiul Testament*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004, p. 81.

⁴⁰ Sf. Iustin Martirul și Filosoful, *Dialog cu iudeul Trifon*, în *Apologeti de limbă greacă*, PSB 2, EIB, București, 1980, p. 147.

dar în special pe Sf. Ioan Botezătorul⁴¹. Cu toate că: „...profetul pleacă de la o situație politică, totuși el vede mult mai departe. Regele așteptat e însuși Domnul, care vine personal să elibereze din robia suferințelor.”⁴² Astfel, putem afirma că robia asiriană a evreilor a fost o întruchipare a robiei omenirii, aflată în mrejele necunoștinței și ale păcatului, iar aceste cuvinte alei profetului, o prevestire nu numai a eliberării dintr-o robie politică, umană ci a unei eliberări spirituale, nu a unui singur popor ci a întregii omeniri. Robie, care a început cu protopărintele Adam și se oprește odată cu venirea lui Hristos, monarhul eliberator al neamului omenesc.⁴³ Însă pentru ca acest Împărat să poată veni terenul trebuie pregătit, căci după cum drumurile pline de gropi și denivelări sunt impracticabile, tot așa și duhovnicește vorbind într-un suflet plin de patimi venirea Mântuitorului nu se poate realiza, de aici îndemnul din v.4 în care asocierea dintre fenomenul politico-economic al netezirii drumurilor se aseamănă cu o îngrijire interioară. Precum, un monarh vasal se angajează să pregătească drumul pentru suzeranul său tot așa Sf. Ioan Botezătorul primește îndatorirea de a pregăti sufletele israeliților pentru venirea lui Mesia.⁴⁴ Tot aici, Teodoret consideră că „munții” și „dealurile” se referă la exprimările răului în lume iar „văile”, o imagine a unei lipse, a lipsei de credință.⁴⁵ Simbolistica „căii Domnului” este una din cele mai remarcabile în întreaga Sfântă Scriptură, ea traversând-o de la cap la coadă, din Geneză (6, 12) și până în Apocalipsă (21, 21). În toate aceste pasaje atenția cititorului e îndrumată de aghiograf în sens bipolar spre două aspecte sau obținuți. Urmarea căii Domnului sau evitarea ei. Ambele sensuri fiind infinite, una spre îndumnezeire iar cealaltă spre dezumanificare. Căiile acestea au atât o dimensiune personală, pentru că fiecare dintre noi ne raportăm viața la una din ele, dar și generale pentru că o familie (Geneza, 18, 19), neam (Exod, 38, 2) sau chia omenire (Geneza, 6, 12) poate merge pe una din ele. De altfel, prin prisma acestor două căi putem citii întreaga Sfântă Scriptură, din perspectiva ei morală. Astfel, vedem cum în Deuteronom (10, 12) Dumnezeu prin gura lui Moise cere poporului să meargă pe calea Legii Sale. La acest fragment Origen afirmă, că Dumnezeu nu are nevoie de această ascultare a noastră ci, noi avem nevoie de ea pentru a ne mântui.⁴⁶ De aici și strigătul Psalmistului însetat de viața cea de veci: „Învață-mă Doamne căile

---

⁴¹ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1948, 47.

⁴² Pr.Prof.Dr. Nicolae Neaga, *Hristos în Vechiul Testament*, p. 81.

⁴³ Craig. S. Keener, *Comentariu cultural-istoric al Noului Testament*, ed. Casa Cărții, Oradea, 2018.

⁴⁴ J.H.Walton, V.H. Matthews, M.W. Chavalas, *Comentariu cultural-istoric al Vechiului Testament*, Ed. Casa Cărții, Oradea, 2016, p. 672.

⁴⁵ Pr.Prof.Dr. Nicolae Neaga, *Hristos în Vechiul Testament*, p. 82.

⁴⁶ Origen, *Omilii la Evanghelia după Luca, Scrieri alese II*, PSB 7, EIB, București, 1982, XXXIX, 6.

Tale...” (Ps. 85, 11), răspunsul cererii fiind explicația: „Toate căile Domnului sunt milă și adevăr” (Ps. 24, 11) iar „celui ce ia seama la calea sa...voi arăta mântuirea Mea” (Ps. 49, 24). Dar mai exact ce presupune calea Domnului ne spune Didahia celor doisprezece Apostoli, a cărui autor, o denumește „Calea Vietii”: „Mai întâi să iubești pe Dumnezeu, Creatorul tău (Mt. 22, 37-39; Deut. 8,5) și toate câte voiești să nu ți se facă ție nu le face nici tu altora”⁴⁷. Cuvintele acestea, sunt întărite și de Sf. Ap. Pavel în Ep. I către Corinteni (12, 31) în discursul său despre iubirea ce întrece orice harismă. Iar Calea Morții, același autor al Didahiei, după modelul paulin, o denumește drum presărat de faptele răului, ale uciderii, desfrânării și minciunii”⁴⁸.

Astfel, această parte inaugurală a scrierii lui Deuteroisaia, adică primele cinci versete, semnalează un nou început pentru evrei (în sens eshatologic, pentru omenire), care se va concretiza odată cu eliberarea din robie, iar acest moment trebuie pregătit în conformitate cu măreția și importanța sa⁴⁹. De aceea, pentru a ilustra și mai bine nebulia păcatului din lipsa de îngrijire duhovnicească a oamenilor arătată în fragmentul precedent, versetul al șaselea ne prezintă defapt adevărata stare a vieții omului, asemănând-o cu o iarbă, adică cu cea mai firavă plantă, care, pe cât de repede crește cu atât mai repede se ofilește și moare, viața umană fiind efemeră, iar petrecerea ei în păcat sau încrederea în rang sunt o nebulie înaintea lui Dumnezeu după cum dovedește viața multor monarhi, precum Belșațar. Un pilduitor sfat legat de această afirmație ne dă și Sf. Ioan Hrisostom care spune: „Este, oare, ceva mai șubred decât înșelăciunea slavei din viața aceasta, pe care profetul o asemuie cu floarea ierbii?”⁵⁰ Toată această fragilitate și efemeritate este pusă în contrast cu veșnicia și neschimbabilitatea cuvântului lui Dumnezeu, a făgăduinței sale spuse lui Adam, iar mai apoi Patriarhilor și împlinită prin Jertfa lui Hristos, El fiind Însăși acest Cuvânt.⁵¹ Însă, toate pe care omul le săvârșește își vor lua plata lor (2. Petru 2, 13) după cum ne vestește versetul al zecilea. Precum un rege biruitor împarte prada de război celor mai viteji dintre luptători (posibilă profecție/aluzie la Sanherib după cucerirea cetății Lachiș, care împarte din pradă favoriților săi), tot așa Dumnezeu oferă daruri celor ce-I plinesc voia, în războiul duhovnicesc al lumii acesteia.⁵²

---

⁴⁷ *Învățătura celor doisprezece Apostoli*, trad. Pr. D. Fecioru, PSB 1, București, 1979, I, 1-2.

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ J. Blenkinsopp, *Isaiah 40-55*, The Anchor Bible, Doubleday, New York 2002, p. 59.

⁵⁰ Sf. Ioan Hrisostom, *Omilii la Facere*, PSB 21-22, EIB, București, vol 1 - 1987, vol 2 - 1989, XXVIII, 3.

⁵¹ Tertulia, *Tratate dogmatice și apologetice (Împotriva lui Praxes)*, Ed. Polirom, Iași, 2007, XXVII, 7.

⁵² J.H.Walton, V.H. Matthews, M.W. Chavalas, *Comentariu cultural-istoric al Vechiului Testament*, p. 672-673.

În tot acest context scripturistic urmează una dintre cele mai frecvente dar și cele mai interesante analogii și metafore, cea a „păstorului”(v.11). Se cunoaște foarte bine faptul că imaginea păstorului în Mesopotamia antică era folosit pentru a desemna un zeu sau un conducător. Exemplele cele mai bune sunt însăși zeul Marduk, suprema zeitate babiloniană, denumită păstor ce paște turma zeilor dar și monarhii mesopotamieni Hamurabi și Sanherib care se intitulează ca fiind păstori ai oamenilor.⁵³ Însă tradiția prin care Dumnezeu este văzut ca Păstor, provine din Geneză și e strâns legată de istoria și cultura iudaică. În cartea Facerii, Patriarhul Iacov se adresează Lui Dumnezeu în acest sens (Fac. 48, 15). Această imagine a păstorului trimite la ideea de credincioșie. Acesta nu își părăsește turma, la fel cum un rege nu își părăsește supușii, iar Dumnezeu nu-și părăsește pororul. Trebuie să fi fost o foarte emoționantă imagine pentru evreii încă exilați care nutreau la o întoarcere în patria străbună, oferită de Dumnezeu părintelui lor Avraam pentru credincioșia sa, pe care datorită părăsirii Legii, moștenitorii au pierdut-o. Asocierea aceasta, îl prezintă pe Dumnezeu într-o postură de conciliator și de pedagog al poporului său. Precum un tată își ceartă copiii dar niciodată nu-i dezmoștenește sau precum un păstor își bate oile dar niciodată nu uită să le hrănească, tot așa Dumnezeu și-a pedepsit poporul dar în nici o clipă nu l-a lăsat să moară (ex. Estera).

În continuare, conținutul versetelor 12-30 se concentrează pe atotputernicia lui Dumnezeu și pe raportul dintre creatură și Creator, fiind considerat și un imn care-L slăvește pe Dumnezeu și răspunde indirect întrebării puse de oficialul asirian: „Cine este El, Dumnezeu, ca să vă izbăvească din mâinile noastre.”⁵⁴ Versetul estențial al acestui fragment este v.19 care, datorită înglobării a doi termeni cu „greutate” în procesul creaționist dinvin au rolul de a parodia acțiunile de creație pe care omul idolatru le face: „Dumnezeu, prin Fiul, a creat lumea (aici defapt e vorba de om) după chipul și asemănarea Sa, dar omul crează și el o lume cu unul sau mai mulți dumnezei, pornind de la propria imaginație, alterată de căderea din Adevăr și manipulată de sugestiile celui viclean. De fapt, versetele 12-21 din acest capitol sunt o subtilă și actuală ironie la adresa celor care nu știu ce fac, nu știu cui i se închină și nici cui slujesc. (cf. Romani 1, 20-22).”⁵⁵ Fragmentul următor ce se întinde până la v. 31 vorbește despre slava divină, în multe rânduri în comparație cu nimicul reprezentat de uman.⁵⁶ Totul terminându-se cu o mică apologie a omului celui drept, ce nădăjduiește în Dumnezeu, putând asocia acest ultim verset al capitolului patruzeci cu tema nădejzii davidice ilustrate în psalmul al

---

⁵³ P.D. Akpunonu, *The Overture of the Book of Consolations (Isaiah 40: 1-11)*, Peter Lang Publishing, New York, 2004, p. 133-134.

⁵⁴ *Septuaginta 6/1*, coord. C. Bădiliță, Ed. Polirom, Iași, 2011.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 203.

⁵⁶ *BBVA*, p.932

nouăzecilea și care prezintă continua reînnoire oferită de Dumnezeu credincioșilor săi, pe care Isichie Sinaitul o vede ca o urcare pe culmile îndumnezeirii.⁵⁷

Concluzie

Cu toate că nu cunoaștem autorul capitolului al patruzecilea din cartea Isaia, observăm un lucru esențial, acela că el continuă scrierea marelui profet în spiritul acestuia, fiind insuflat asemenea lui, de Duhul Sfânt al lui Dumnezeu, iar în definitiv, în ciuda tuturor diferențelor de stil, importantă este transmiterea vocii divine, iar Cel Preaînalt care prin amenințare a încercat să stopeze decăderea poporului Său este același cu Cel care, din prea marea Sa milă îi mângâie în durerile lor⁵⁸. Esența îndemnurilor profetului din acest capitol este valabilă și astăzi, pentru că, așa cum Isaia prin vorbele sale a prevesti venirea Sf. Ioan Botezătorul, care a netezit calea Fiului întrupat, tot așa, acum vorbele sale pregătesc venirea lui Ilie care, la rândul său va pregăti Eshatonul. O a doua venire ce nu trebuie să ne găsească dormind ci fiind treji și lucrând pocăința pe care Înaintemergătorul cu atâta ardoare a predicat-o: „Pocăiți-vă, că s-a apropiat Împărăția cerurilor!”(Mt. 3,2).

Bibliografie

A. Sfânta Scriptură:

- *Biblia* sau Sfânta Scriptură, trad. realizată de Î.P.S. Bartolomeu Anania, Mitropolitul Ardealului, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001;
- *Septuaginta 6/1*, coord. C. Bădiliță, Ed. Polirom, Iași, 2011.

B. Scrieri Patristice:

- Ioan Hrisostom, *Omilii la Facere*, PSB 21-22, EIB, București, vol. 1 - 1987, vol. 2 - 1989;
- Iustin Martirul și Filosoful, *Dialog cu iudeul Trifon*, în *Apologeti de limbă greacă*, PSB 2, EIB, București, 1980;
- Isichie Sinaitul, *Cuvinte despre împotrivire și rugăciune*, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1948;
- *Învățătura celor doisprezece Apostoli*, trad. Pr. D. Fecioru, PSB 1, București, 1979;
- Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1948;

---

⁵⁷ Isichie Sinaitul, *Cuvinte despre împotrivire și rugăciune*, , Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1948, 144-145.

⁵⁸ Petre Semen, *Introducere în teologia profesilor scriitori*, ed. Doxologia, Iași, 2010, p. 68.

- Origen, Omilii la Evanghelia după Luca, Scrieri alese II, PSB 7, EIB, București, 1982;
- Tertulian, *Tratate dogmatice și apologetice (Împotriva lui Praxes)*, Ed. Polirom, Iași, 2007.

C. Lucrări și studii teologice:

- Akpunonu P.D., *The Overture of the Book of Consolations (Isaiah 40: 1-11)*, Peter Lang Publishing, New York, 2004;
- Blenkinsopp J., *Isaiah 40-55*, The Anchor Bible, Doubleday, New York 2002;
- Childs B.S., *The Stuggle to understand Isaiah as Christian Scripture*, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 2004;
- Chirilă I. (coord.) ș.a., *Introducere în Vechiul Testament*, Ed. Basilica, București, 2018;
- Elliot M.W., *Ancient Christian Commentary on Scripture, Old Testament XI*, IVP Academic, Illinois, 2007;
- Jinga C. (trad.), *Viețile Sfinților Prooroci*, Ed. Sophia, București, 2010;
- Keener G.S., *Comentariu cultural-istoric al Noului Testament*, Ed. Casa Cărții, Oradea, 2018;
- Lund O., *Way Metaphors and Way Topics in Isaiah 40-55*, Mohr Siebeck Tübingen, Germany, 2007;
- Moldovan A., *Profeții Biblici*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2018;
- Neaga N., *Hristos în Vechiul Testament*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004;
- Semen P., *Introducere în teologia profeților scriitori*, Ed. Doxologia, Iași, 2010;
- Sawyer J.F.A., *Isaiah Through the Centuries*, John Wiley&Sons Ltd., Chichester, 2018;
- Walton J.H., Matthews V.H., Chavalas M.W., *Comentariu cultural-istoric al Vechiului Testament*, Ed. Casa Cărții, Oradea, 2016.

D. Cărți de cult:

- *Mineiul pe luna iunie*, IBMBOR, București, 2012.

E. Lucrări istorice:

- Flavius J., *Antichități iudaice I*, Ed. Hasefer, București, 2000.